

L M Ericssons väg 14
Box 3601
126 27 Stockholm
Telefon 08-450 41 00
www.konstfack.se

Konstfack

University College of
Arts, Crafts and Design

YTTRANDE
2016-03-12

Dnr KF2015/VOI/75

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet SOU2015:88 Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design

Dnr Ku2015/02481/KL

Sammanfattning

Konstfack stöttar helhetsperspektivet gestaltad livsmiljö som vi anser nödvändigt för att ge området den tydliga, samhällsbärande och hållbarhetsfrämjande roll det förtjänar. Som landets största konstnärliga högskola ser vi också perspektivet som ett framåtblickande löfte som värnar samhället.

”Omsorg” är ett centralt begrepp på Konstfack och detta tycker vi även genomsyrar perspektivet gestaltad livsmiljö. Omsorg om individ och samhälle, om miljö, estetik, om rumslig gestaltning, om tingen, detaljerna och de stora perspektiven. Detta, som borde manifesteras i det gemensamma, är tillsammans med en kritisk diskussion centralt i ett land där tankens frihet och handens intelligens har en lång och väl förankrad tradition.

Konstfack ställer sig bakom utredningens förslag om såväl exportfrämjande åtgärder som långsiktigt möjliggörande av nationella forskningsnätverk. Vi stödjer också en nödvändig utvärdering av studieavgifter för studenter utanför EES/Schweiz och dess effekter på konst-, arkitektur- och designfälten.

Konstfack menar att en framåtblickande politik kan förtydliga ovanstående, men ställer sig tveksam till utredningens förslag att ombilda ArkDes till Myndigheten för Gestaltad livsmiljö och föreslår istället:

- en sammanslagning av de två myndigheterna ArkDes och Statens konstråd för frågor rörande gestaltad livsmiljö.
- ett designmuseum.

Den ena myndigheten, här kallat "Rådet för konst och arkitektur" bör ha som uppdrag att:

A) utlysa tävlingar och uppdrag samt leda processer för offentlig konst, för formgivning av offentliga miljöer, för offentlig arkitektur, landskapsarkitektur och design av miljöer som vi delar.

B) ha ett redaktionellt uppdrag där man i olika fora debatterar, publicerar, förmedlar, informerar och i viss mån gör utställningar om och kring offentlig miljö med starkt fokus på demokrati- och tillgänglighetsfrågor.

Den andra myndigheten, här kallat "Designmuseum" bör ha som uppdrag att:

A) samla, visa och förmedla ett brett perspektiv på form och design utifrån objekt, produkter och lösningar sprungna ur formgivning, konsthandverk, materialitet, teknik och design. I ett historiskt såväl som samtida perspektiv visa designens roll i samhällsutvecklingen.

B) att gentemot allmänhet, näringsliv, innovationskulturer, konsumtion och miljö föra debatt, publicera och stimulera till samtal om och kring designens roll i samhällsutvecklingen ur ett nationellt och internationellt perspektiv.

4. Perspektivet gestaltad livsmiljö och utmaningar för området

Konstfack instämmer i betänkandets utgångspunkt att perspektivet gestaltad livsmiljö bör genomsyra den nya statliga politiken för arkitektur, form och design. Att verka för en bredare förståelse för att hela vår livsmiljö, platser – varor – tjänster, är just gestaltad/ utformad/de-signad är vitalt för att öka såväl kvalitet som hållbarhet i både produktion och konsumtion. Även en ökad förståelse för vad en kvalitativt utformad livsmiljö betyder för allt från en bättre integration till ökat välbefinnande bör värnas. Både samtida och framtida samhällsförändringar kräver detta liksom att politiken präglas av bred samverkan, dialog och kvalitet. Ett förebildligt agerande från det offentliga är vitalt men kräver kunskap som idag inte finns så brett som vi skulle önska. Därför vill vi i detta betänkande också poängtera vikten av att andra aktörer såsom Boverket och Kulturrådet är involverade. Framförallt bör Boverket ha någon form av koppling till det nya "Rådet för konst och arkitektur" så att idéer, projekt och kunskap "hakar i" varandra. Frågeställningar om kvalitet kring bostädernas rum, interiörer och omkringliggande miljö bör stärkas.

Som Sveriges största konstnärliga högskola beaktar vi i detta remissvar förutsättningar för våra studenter att möta en framtid där gestaltning sker i samverkan med många samhälls- och politikområden som formar människans livsmiljö. Att lyfta den offentliga konsten i samklang med arkitekturen ger en adekvat och viktig markör för den samhällsbärande roll som den nya politiken föreslår. Det är bl.a. våra studenter som i framtiden skall förverkliga detta genom sina idéer, drivkrafter, metoder och gestaltningar.

Vitalt är även att inredningsarkitektur lyfts fram som en viktig disciplin som ingår i perspektivet. Inredningsarkitekter arbetar i såväl den privata som den offentliga miljön med platser som brukas av människor i många olika sammanhang och situationer, dagligen, dygnet runt. Platser som starkt påverkar vårt välbefinnande, hur vi lever och arbetar, trivs, är kreativa, motiverade och produktiva. Genom att skapa förutsättningar för detta är inredningsarkitektur ett kraftfullt och viktigt samhällsbyggande verktyg.

7. Myndigheten för Gestaltad livsmiljö

Som nämnts i sammanfattningen föreslår Konstfack en ny myndighet vars uppdrag är att förtydliga den politik som utredningen Gestaltad livsmiljö föreslår. ArkDes och Statens konstråd bör enligt vårt förslag gå samman och vara instans för arkitektur och offentlig konst. Den offentliga konsten bör finnas med som en central del av politiken och framtiden när det gäller gestaltad livsmiljö. Delar av nuvarande ArkDes blir således en myndighet som slås ihop med Statens konstråd och bildar ett råd för konst och arkitektur.

Denna myndighet bör i huvudsak ha två uppgifter:

- A) utlysa tävlingar och uppdrag samt leda processer för offentlig konst, för formgivning av offentliga miljöer, för offentlig arkitektur, landskapsarkitektur och design av miljöer som vi delar.
- B) ha ett redaktionellt uppdrag där man i olika fora debatterar, publicerar, förmedlar, informerar och i viss mån gör utställningar om och kring offentlig miljö med starkt fokus på demokrati- och tillgänglighetsfrågor.

Den första delen av uppdraget har stora likheter med Statens konstråds nuvarande verksamhet, men uppdraget vidgas att omfatta även design, formgivning, arkitektur, landskaps- och inredningsarkitektur, visuell kommunikation, materialitet och funktioner med relevans för det offentliga rummet. Eventuellt inlemmas också ArkDes samlingar i den nya myndigheten. Den andra delen av uppdraget är delvis likt det som idag ligger inom ArkDes-verksamhet, men med ansvaret för *hela* designfältet borttaget, se vidare resonemang nedan.

Poängen med att den nya myndigheten ska ha *offentlig miljö* som utgångspunkt är att vi idag behöver samla arbetet kring offentligt byggande, restaureringar och utveckling av gestaltning i *en* myndighet där kompetenser kan samverka. Samtidigt är det viktigt att klart och tydligt avgränsa uppdraget – som ändå är stort. Denna nya myndighet blir därmed den myndighet som ansvarar för analyser, tävlingar, utveckling och förmedling kring och av arkitektur och offentlig konst, inklusive formgivning, estetik och funktioner i offentlig miljö. Förutsättningarna är goda: ArkDes har analysredskap och en ”redaktionell” kompetens, det vill säga att här finns vana av kommunikation och research, arkiv och utställningsmöjligheter samt en arena för samtal och debatt. Konstnärer har i flera årtionde arbetat med frågor kring integration och livsmönster, denna kompetens bör tas tillvara. Vår tanke är att spetskunskap kan utvecklas inom Rådet och tjäna som goda exempel också för kommuner, landsting och privata aktörer. Statens konstråd har redan idag utvecklingskunnandet och avancerad kompetens när det gäller att hantera komplexa frågeställningar kring att gestalta olika typer av miljöer. Att knyta offentlig konst till arkitekturfrågorna är inte bara logiskt utan något som ligger i linje med det uppdrag Statens konstråd nu har kring satsningar i miljonprograms-områden. Rådet kan med fördel kopplas till Skissernas Museum i Lund, ett konstmuseum med samlingar för offentlig konst (som har Lunds universitet som huvudman).

Därtill föreslås ett Designmuseum, ett slags kompetenscenter där Svensk Form och SVID tillsammans bildar en nationell samling i ett internationellt perspektiv för designområdet med stöd från kulturdepartementet. Önskvärt vore om dessa två organisationer helt uppgår i den nya organisationen. Detta museum kan ges uppgift att utveckla och folkbilda samtidigt som det utgör en mötesplats för spetskompetens. En utvidgad och inkluderande syn på form och design, från konsthantverk via produktdesign till tjänste- och transformationsdesign, kan här lyfta form- och designfältet samt ge

svensk design den plats i en internationell kontext och i förhållande till svenskt näringsliv, till civilsamhället, till innovationskultur och till utbildningssektorn som fältet behöver. Syftet bör vara att inte bara visa upp goda exempel utan också att verka för breddad rekrytering till designyrkena, debattera och kritiskt belysa designerns roll i samhället. Museet bör vara en egen enhet men kan placeras under befintligt museum såsom Nationalmuseum eller Tekniska museet, alternativt placeras i Göteborg på Röhsska museet.

Skälet till en denna uppdelning i ett *Råd för konst och arkitektur* och ett *Designmuseum* är nödvändig, menar vi. Design är ett både viktigt och föränderligt område som ständigt utvecklas och bryter ny mark. Vissa aspekter av design handlar om stadsutvecklingsfrågor och gestaltning av offentliga rum, och just dessa ska naturligtvis finnas med i det föreslagna "Rådets" verksamhet. Men sedan cirka 15 år tillbaka praktiserar design i många "nya" sammanhang och med många "nya" frågeställningar där upplevelsen hos användare, konsumenter, kunder, brukare och patienter är viktiga aspekter. Det talas till exempel om tjänste-, service- och transformationsdesign, social innovation och hållbar design inom områden som rör bland annat supporttjänster, patientresor och demokrati i offentliga processer. Här ligger Sverige i framkant – men vi har också en gedigen designhistoria värd att lyfta fram som kulturellt arv. Genom ett Designmuseum där alla designfrågor och designområden får plats utifrån en redan bred kunskap hos Svensk Form och SVID, visar staten också på områdets vikt när det gäller att bidra till förslag på lösningar på diverse olika *wicked problems*.

Sedan 1989 har Formmuseets Vänner drivit frågan om en samlad arena för form och design. Läggs därtill förslaget som huvudmannen Svensk Form nästan drev i mål 2007, det om kompetenscentret Designens Hus vid Telefonplan. Idag finns ett liknande förslag om ett design-nav som Svensk Form och SVID lobbar starkt för, dessa två designorganisationer med statligt stöd från respektive närings- och kulturbudget. Deras uppdrag att visa vad design kan göra för samhälle, näringsliv och individ får inte tappas bort. Vi menar att kompetens och bra framtidsskisser redan finns för att bygga vidare på vårt förslag om att låta design- och formområdet få sin rättmätiga plats. Vikten av forskning inom designområdet måste också poängteras och frågan om detta drivas.

8.5.4 En fond för stöd till utvecklingsinsatser inom arkitektur, form och design/

8.5.13 Bättre stöd till exportfrämjande åtgärder inom området/ 8.5.14 Införande av *wild card*-systemet

Det ligger i Konstfacks intresse att det internationella utbytet och exporten stärks genom olika typer av åtgärder då det handlar om både vår egen internationalisering och våra studenters framtida scener och avsättningsmöjligheter. Konstfack stödjer också förslaget om en fond för stöd till både utvecklingsinsatser inom arkitektur, form och design samt exportfrämjande insatser. Offentliga medel för stimulans, vidareutveckling, innovations-satsningar och forskning tyder på en långsiktighet och att hämta inspiration från den danska organisationen Realdania anser vi vara ett ypperligt förslag. Kanske kan medel till fonden skapas genom ett liknande upplägg/komplement till nuvarande enprocentsregeln, men på nationell basis.

Gällande våra studenters framtida möjligheter välkomnar Konstfack även det föreslagna så kallade *wild card*-systemet. Att öka mångfalden i olika situationer och genom olika åtgärder är vitalt och försöken i Norge och Danmark har lett till tydligt förbättrade förutsättningar för nyetablerade att synas och snabbare komma igång med verksamheten.

10.9.2 Finansiering av nationella forskningsnätverk

Som en forskningsintensiv instans i sin linda vill Konstfack vara med och driva utvecklingen framåt;

större delen av den forskning som idag bedrivs här samspelar i hög grad med utredningens visioner. Vi har, som specialiserad högskola med små egna forskningsmedel, varit involverade i en rad olika nätverk kring forskning genom åren, inte minst med fokus på urbana frågor, demokrati och offentlighet. Vi står väl rustade att ta en ledande roll i framtida nätverk liknande de vi har och har haft: KTD-programmet med KTH, Nationella Konstnärliga Forskarskolan, Designfakulteten och ResArch för att nämna några. Vi ser också att Sverige har mycket att bidra med i ett internationellt perspektiv inom våra fält där Konstfack är en av flera starka aktörer som genom sina studenter gestaltar både vår livsmiljö och processen med att demokratisera arbetet som skapar denna vår delade miljö.

10.9.4 Internationella perspektiv - utredning av konsekvenserna av studieavgifter

Konstfack emotser en utredning av införandet av studieavgifter för form- och designutbildningar för studenter utanför EEC/Schweiz. Vår farhåga är att införandet motverkar stimuleringen av mångfald inom konstnärliga utbildningar.

Maria Lantz, rektor

I detta ärende har Maria Lantz, rektor beslutat. Susanne Helgeson, pressansvarig har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har även företrädare för Konstfacks berörda institutioner samt Elisabet Nordwall, förvaltningschef deltagit.